

”

Nemôžeme čakať, že budeme kultúrnym národom, ak si sami v sebe nebudeme pestovať kultúru a kultúrnosť a odovzdávať ju svojim deťom a okoliu.

Žijeme dobu vyklíbenú z kĺbov

Martin Huba – výnimočný herecký „aristokrat“, uznávaný režisér a rešpektovaný pedagóg. Svojím umením zanechal nezmazateľnú stopu v slovenskej a československej kultúre. Zoznámte sa s postojmi, názormi a myšlienkami človeka, ktoré sa skôr než divadla a herectva dotýkajú života nás všetkých...

Hneď na úvod ma zaujíma, ako vnímate súčasnosť, navôkol sa meniaci spôsob vnímania života, správania a zrejme aj uvažovania. Ako na tom podľa vás sme?

Všetci by sme si mali uvedomiť, že nie sme ani prví, ani jediní nešťastní a nastrašení na tomto svete či v histórii ľudstva. Výstižne takúto dobu pomenoval Shakespeare v *Hamletovi*, keď mu na záver piatej scény vložil do úst repliku: „... Doba sa vymkla z kĺbov – je to trest, že k náprave ju práve ja mám viesť. Spoločne poďme, prosím...“ Vedomý si významu jeho slov si myslím, že prežívame akúsi dejinne pokračujúcu drámu, že žijeme dobu vyklíbenú z kĺbov.

Nepocitujete práve v týchto „vyklíbených“ časoch potrebu vyjadriť sa pomocou nejakého apelu, zamyslenia, a tak pomenovať nielen celkový marazmus, ale aj čoraz divokejší stav kultúry a hodnôt v našej spoločnosti?

Asi si to doba vyžiada. Súčasnosť nás prinúti čosi podniknúť, čosi, čoho nevyhnutnosť sme si donedávna ani len nepripúšťali. Zrejme je najvyšší čas upozorniť na zvlčilosť, ktorou sme obklopení, na to, ako dobrovoľne opúšťame druhú signálnu sústavu. Mňa znepokojuje ešte čosi iné, čo spôsobuje súčasný marazmus, ktorý všetko

hodnotné, čo sa dosiahlo, zatlačá do akejsi marginálnej roviny. Ako keby sme mali v našom živote čosi chybné nastavené...

Môžete byť pri tomto vašom znepokojení konkrétnejší?

Stalo sa akousi *maršrutou*, ľudskou prirodzenosťou, sebazničujúco využívať najdokonalejšie výtobytky šedej mozgovej kôry. Vygenerovali a vyťažili sme to najlepšie z úsilia výnimočných jedincov, vedcov a poskytujeme maximum finančných zdrojov na to, aby sme umožnili čo najväčšiemu množstvu ľudí nemyslieť. Paradoxne sa tak stávame spoluzodpovednými za situáciu, keď ostaneme – v porovnaní s nami vytvorenou umelou inteligenciou a digitálnou technológiou – tými „najsprostšími“. Dobrovoľne sa zbavujeme toho, na čo by sme mali byť hrdí a čo je pre človeka prirodzené – myslenia.

Nie je to dané našou pohodlnosťou – nechať to za nás urobiť niekoho iného, v tomto prípade technológie a umelú inteligenciu?

Na prvý, letný pohľad je. Sme komfortní s tým, že si pomaly nemusíme nič pamätať. A to už doteraz mali Slováci beztak veľmi slabú pamäť. Najmä tú historickú. Aj preto sme ťažko poučiteľní. Bez toho, aby sme si to uvedomovali, si postupne prestávame pamätať adresy, mená, telefónne čísla a nepotrvá dlho a nebudeme si pamätať ani to, kde vlastne bývame. Vzdávame sa privilégia rozhodovať o svojich životoch a túto svoju výsadu prenechávame na aplikácie, pamäťové úložiská. Namiesto s ľuďmi či sami so sebou žijeme s pinmi, pukmi, nickami, hoci vieme, že ak si ich „pohneváme“, ak na ne zabudneme, ostaneme stratení. Výtobytky tých najdisponovanejších z nás využívame na to, aby sme sa stali indisponovanými.

Nemecký vedec, doktor, psychológ a filozof, venujúci sa výskumu mozgu Manfred Spitzer sa vo svojej knihe *Digitálna demencia* venuje aj zhubnej závislosti – predovšetkým u detí. Aj na základe jeho zistení môžeme konštatovať, že z nich vychovávame dementov, pretože samotná digitalizácia dramaticky znižuje ich schopnosť učiť sa. Naopak, trpia čoraz väčšími poruchami pozornosti, strachom a otupením, nespavosťou, depresiami, sklonmi k násiliu a celkovým sociálnym úpadkom...

Digitálny vek nás učí nemyslieť. Kedysi som v hlave okrem dialógov svojich postáv i množstva rôznych informácií nosil kvantum telefónnych čísiel svojich blízkych a známych. Dnes mám problém spomenúť si na dve či tri z nich. Lebo to nepotrebujem minimálne dovtedy, kým môj mobil funguje, kým mi umožňuje, aby som ne-

Napriek tomu sa stáva, že mnohí umelci sú napriek tomu poplatní lákavej manne lacného umenia...

To áno. Povieť to inak: v minulom režime, za „bolševika“, to boli práve komunisti, ktorí sa rafinovane snažili mať „pod palcom“ všetkých, ktorí boli v nimi nastolenej neslobode najlepší a najkvalitnejší. Sústredene sledovali „špičku“ a snažili sa ju – samozrejme, z čisto účelových a propagandistických dôvodov – rafinovane získať na svoju stranu. „Bolševik“ bol ako systém absolútne nemravný a neslobodný, ale bol nútený uvedomovať si, kto je tou spoločenskou „špičkou“.

Avšak práve tá „špička“ bola neraz ich najväčším nepriateľom...

Niekedy mám pocit, že je to tak aj dnes. No na rozdiel od „bolševika“ dnes neexistuje mechanizmus, ktorý by určil relevantnú slovenskú „špičku“. Je to plytká, „rýchlokvasená“ celebrita, ktorá okupuje popredné rebríčky popularity, usmieva sa na vás z každého časopisu, televízie či instagramu? Alebo nebudaj spevák lacných songov? Či podnikateľ, ktorý svojou proklamovanou charitou a ľudskosťou chce zakrývať svoju pochybnú minulosť? Alebo sú špičkou tí, ktorí sú nepriateľmi povrchnosti a kritikmi nekritických mocenských manierov a moci ako takej? Ľudia, ktorí svojimi názormi, zásadami a postojmi zneprijemňujú tým povrchným a mocným ich pokojný život „na výslni“? Zrejme aj to je dôvod, prečo bývajú rešpektovaní a vzdelaní ľudia hanlivo označovaní za „múdrosráčov“. Lebo sú to práve „múdrosráči“ či intelektuáli, ktorí sa neboja pomenovávať malosť a podpriemernosť. Aj preto dnešní mocní radšej ako so „špičkou“ pracujú s „osobnosťami“ a celebritami, ktorým stačí poskytnúť vhodný priestor seberealizácie a pár sekúnd slávy. Je to chladný marketingový kalkul, rátajúci s nekultúrnosťou ľudí.

”

... je najvyšší čas upozorniť na zvlčilosť, ktorou sme obklopení, na to, ako dobrovoľne opúšťame druhú signálnu sústavu.

V rámci protiepidemických opatrení bol pred zatvorením divadiel každý druhý rad počas predstavení prázdny. Neobávate sa, že po skončení „kultúrnej karantény“ v čase, keď hľadiská už budú môcť byť opätovne plné, ľudia sedadlá zo strachu, z akejsi podvedomej autodištancie nechajú prázdne a uprednostnia strach pred kultúrou?

Obávam sa. Pokiaľ takýto stav nastane, pôjde o prirodzenú ľud-

munikovať ako rovnocenní partneri. Inak je zbytočné, aby sme sa o texte vôbec bavili. To, či človek má, alebo nemá načítané, zistíte už po pár vetách rozhovoru. Taktiež si všímam, že najmä mladým ľuďom chýba slovná zásoba, zásoba kvalitných, kultivovaných informácií. Chýba im nielen tento druh komunikácie, ale aj akási jeho nadstavba - kultivovanosť. Tá je nie vždy podmienená tým, či má človek školy, tituly alebo diplomy. Kultivovanosť a múdrosť môže byť intuitívna - vtedy je dôležitým nositeľom určitej bytostnej a prirodzenej múdrosti ľudského rodu, akejsi zvláštnej ušľachtilosti. Až pri jej spoznaní a neudusení si uvedomíte, že existuje obrovské pole hodnôt, ku ktorým sa často nedokážu dopracovať ani tí najvzdelanejší...

Máte na mysli akási prirodzenú bohatosť ľudskej duše...?

Presne. K nej zväčša dospeli ľudia, ktorí prežili síce ťažký, ale plnohodnotný život. Dostojevskij nás učí, že človek zmúdreje len v utrpení. Že sa dopredu posunie len vďaka predchádzajúcim omylom, pretože len cez utrpenie a omyly sa človek hlbšie ponára do svojho života, stáva sa empatickým a chápaným nielen k sebe, ale aj k svetu navôkol. Je to presne tá prirodzená múdrosť a filozofia života, ktorá bola zakódovaná v našich starých či prastarých rodičoch. To je možno aj to, čo chýba dnešným mladým ľuďom, ktorým je mnohokrát cudzia nielen empatia, ale aj akási chápanosť svojho okolia.

